

ADALEKOK ENDRE ÉS JOHANNA HÁZASSÁG- KÖTÉSÉNEK TÖRTÉNETÉHEZ.

1331—1333.

Az a tragikusan végződött házassági frigy, mely az Anjou-dynasztia két ifju tagját, a magyar Endrét és a nápolyi Johannát összeköté, régtől fogva történetírók és költők kiváló érdeklődésének tárgyát képezi.

Legujabban Baddeley angol történetíró, »Bölcs Róbert nápolyi királyról és örököseiről« írt könyvében szentelt annak külön fejezetet.¹⁾ A vatikáni levéltárból XXII. János pápa (1316—1334.) számos kiadatlan levelét is fölhasználta. Azonban előadását Kropf Lajos, a »Századok« múlt évi folyamának hasábjain közzétett ismertetésében, méltán ítélte ki nem elégtőnek, és jelezte a kétségeket, a melyeket elosztatlanul hagy.

Kötelességemnek tartottam, hogy ezen kétségek elosztatására, és egyúttal az angol történetíró kutatásaiban jelentkező hézagok kitöltésére kísérletet tegyek.

I.

Az első kérdés, a mely választ vár az, hogy a házasság terve mikor és mily módon merült föl?

Baddeley XXII. Jánosnak 1331 január 26-ikán Sancia nápolyi királynéhoz intézett leveléből azt következteti, hogy a házasságot maga a pápa proponálta. Kropf megjegyzi: »Raynaldus és ennek nyomán Pray hivatkoznak a fontos levélre; látta és hivatkozik rá Baddeley is; de teljes szövegét még eddig tudtommal senki sem közölte«.

¹⁾ Robert de wise and his heirs. 1278—1352. Bey St. Clair Baddeley. London. 1897.

A vatikáni levéltár regesta-sorozatának 116-ik kötetében, mely XXII-ik Jánosnak úgynevezett »titkos« levelezését, uralkodása XV. és XVI. éveiből (1330 szeptember 5. — 1332 szeptember 4.) tartalmazza, 438-ik szám alatt áll ez a levél, melyet a Melléletek közt I. szám alatt közölök.¹⁾

Ebből kiderül, hogy a házassági tárgyalásokat már az 1330-ik év folyamán indították meg Károly magyar és Róbert nápolyi királyok. Ekkor azonban nem Endre és Johanna, hanem az öt esztendő Lajos és Johanna frigyét tervezték.

A levél szövege nem jelezi, hogy az iniciativa a pápától eredett. Azonban ez a levél, szintűgy mint az, melyet 1331 június 8-ikán Róbert királyhoz intézett, Baddeleytól idézett levél (Melléletek VIII. szám alatt) kétségtelenné teszi, hogy a pápa a tervet a legőszintébb és legmelegebb rokonszenyvel karolta föl. Ez pedig nevezetes tény. Mivel ugyanis a két trónörökösnek frigye a két birodalomnak közös uralkodók alatt egyesítését vonta volna maga után: az a *fable convenue*, mely szerint a római cúria, saját hatalmi érdekeit tartván szem előtt, ezt az egyesítést minden áron megakadályozni igyekezett volna, önmagától összedől.

II.

Baddeley könyvéből tudtuk meg, hogy az 1332-ik év elején Valois Fülöp francia király azzal a tervvel állott elő, hogy nővérének, Valois Katalin özvegy tarantói hercegnének két fia vegye nőül a nápolyi két hercegnőt, Róbert király unokáit, Johannát és Máriát. Azonban a pápa, kivel legelőbb óhajtságát közölte, azt felelte, hogy ennek valószínűsége érdekében semmit sem tehet, mert, Róbert király kérelmére, már megadta a dispensációt, a melynek erejénél fogva Johannát a magyar király fia veszi nőül.

»Mindaddig, - jegyzi meg ismertetésében Kropf míg a levelek teljes szövegét, vagy legalább korrekt regestáját valaki nem közli, azt ajánlom, hogy az olvasó függessze föl véleményét«.

¹⁾ A Melléleteket a Történelmi Tár 1898. III. füzetében bocsátjuk közre. Szerk.

Ime közlöm a pápának ezt a levelét egész kiterjedésében; sőt ezenfelül még azt, is, a mit ezen ügyben a nápolyi királyhoz írt a pápa. (Mellékletek V. és VI. szám alatt.)

Ezen levelek szövege bizonyítja, hogy XXII. János a francia királynak a legcsekélyebb reménységet sem nyújtotta terve sikerére; mert mint bevégzett ténnyt tüntette föl a megállapodást, a mely szerint Johanna a magyar király fiának lesz neje. Ugyanakkor, ezen tervezett házasság végrehajtását siettetni igyekezett, Róbert királyt intvén, hogy aggkorára való tekintettel leányainak, vagy »legalább az idősebbiknek« sorsát biztosítani, s a trónöröklés ügyét rendezni törekedjék.

Ezzel kitűzött feladatomat megoldottam volna.

Azonban a Baddeley munkájából és Kropf ismertetéséből nyert figyelmeztetés következtében arra az eredményre jutván, hogy a XXII. János regestáiba felvett magyarországi vonatkozású pápai iratok közül néhány elkerülte Theiner figyelmét és Monumentái-ban nem látott napvilágot, folytattam nyomozásaimat. Nem sikertelenül. Még négy kiadatlan levelet közölhetek a vatikáni regestákból.

Figyelmemet azután kiterjesztettem a vatikáni levéltár »Instrumenta Miscellanea« nevezetű osztályára, mely dobozokban elhelyezve őrzi az eredeti okiratokat és fogalmazatokat. Nem csekély meglepetésemre, itt négy pápai iratnak fogalmazatát találtam, melyek a regesta-kötetekbe nem vétettek föl.

III.

Az első helyen ezek között az áll, mely 1331 február 15-ikén a magyar királyhoz van intézve, és válaszul szolgál az ő levelére, a melyet követte, *Pál* szent Ágoston-rendű szerzetes¹⁾ hozott Avignonba.

Károly király az ő levelében értesítette a pápát, hogy a házassági tárgyalásokat egyelőre felfüggesztette, mert előbb érvényesíteni kívánja igényeit a salernói hercezségre és a monte-sant-angelói uradalomra, a melyek apai örökség czímén őt illetik.

¹⁾ A következő évben már mint nándorfehérvári püspök küldetett Avignonba. Theiner. I. 552, 591.

A pápa megütközését fejezte ki a király ezen elhatározása fölött, és meleg szavakkal kérte őt, hogy dynastiája és a kereszténység javát tartván szem előtt, jelezett örökösödési igényeit ejtse el, és a kettős házasságot haladék nélkül hozza létre. Ugyanakkor Erzsébet királynénak, a királyi kancellárnak, az alkancellárnak és három világi zászlósúrnak közbenjárását kérte ki.

(Mellékletek II., III., IV. szám).

A pápát igyekezeteiben hathatósan támogatta Humbert viennei gróf, ki ekkor a magyar királyi udvarnál tartózkodott, s a kit a pápa ezen irányban tanúsított buzgóságáért köszönő levéllel tüntetett ki.

(Mellékletek VIII. szám).

IV.

Károly király csak több mint egy esztendő múlva vette föl ismét a házassági tárgyalások elejtett fonalát. Követe, Piacenzai Jakab pozsonyi prépost az 1332-ik év tavasz elején Nápolyban megkötötte Róbert királylyal a szerződést, a melynek föltételei szerint Lajos herczeg eljegyeztetett Johanna herczegnővel, oly módon, hogy ha valamelyik a nagykorúság elérése előtt elhaláloznék, helyét Endre herczeg, illetőleg Mária herczegnő foglalja el.

Ezt a szerződést XXII. János 1332 június 30-ikán megerősítette.¹⁾

Nem kevésbé feltűnő, hogy a pápai bulla, mely a közel vérrokonságban álló felek között a házassági akadályokat elhárította, 1332 június 16-ikán, tehát a szerződés megkötése után, de mielőtt arról a jelentés Avignonba érkezett volna, állíttatott ki. Ez a bulla a magyar király két fiának a nápolyi király két unokájával való eljegyzéséről és házasságáról szól.²⁾

Ellenben augusztus 20-ikán a pápa a nápolyi királyhoz egy újabb iratot intéz, a melyben a magyar király »egyik fiának« az »egyik nápolyi herczegnővel« (kik nincsenek megne-

¹⁾ Theiner I. 590.

²⁾ Theiner I. 589.

vezve) kötendő házassági frigye számára adja meg a dispensációt. (Mellékletek IX.)

Kilencz nappal utóbb pedig egy váratlan bonyodalom felől tudósítja Róbert királyt. Ugyanis megkapta annak a megbízó iratnak szövegét, a melyet Károly király Nápolyba küldött követe számára állított ki. És mivel a követ megbízása úgy hangzott, hogy a két magyar hercegnek a két nápolyi hercegnővel való eljegyzését létesítse, a valóságban pedig csak egy eljegyzés jött létre: a pápa a megbízó akaratával ellentétben álló ezt a tényt érvénytelennek tekinti. A pápa ennek constatálására szorítkozik, anélkül, hogy a teendőkre nézve utasítást adna.¹⁾ (Mellékletek X. szám.)

Csakugyan az 1332 tavaszán történt eljegyzés érvénytelennek tekintetett, s 1333 szeptember 27-ikén új eljegyzés jött létre: Endre és Johanna között, és pedig minden föltétel nélkül. Az ifju herceg négy hét előtt atyja kíséretében szállott partra az amalfii kikötőben.

A pápa, mikor erről értesült, azonnal (augusztus 30-ikán) levelet intézett Károly királyhoz. Örömet fejezte ki szerencsés megérkezése fölött; de egyúttal azt a figyelemreméltó kérést intézte hozzá, hogy a házassági ügy elintézése után mielőbb térjen vissza Magyarországra, nehogy (úgymond) »távolléte alkalmat nyújtson ellenségeinek gonosz merényletek tervezésére.« (Mellékletek XI. szám.)

Károly király nápolyi időzése alatt súlyos betegségbe esett. Mikor fölépült, a pápa szerencsekívánatait tolmácsolta neki²⁾ és a nápolyi királynak. Az utóbbi irányában megelégedését nyilvánítja a fölött, hogy a két uralkodó között benső viszony alakult, a melynek állandósága és szilárdsága (úgymond) hő óhajtságát képezi. (Mellékletek XII. szám.)

FRAKNÓI VILMOS.

¹⁾ Kétséges, vajjon ez az irat tényleg expedáltakatott-e.

²⁾ Theiner, I. 593.